

ПАМ'ЯТКА СПОСТЕРІГАЧА

У день голосування прибути на дільницю НЕ ПІЗНІШЕ 7-00 ранку
та мати при собі:

- посвідчення офіційного спостерігача, а також паспорт громадянина України (чи інший документ, що посвідчує особу), без якого посвідчення недейсне!
- мобільний телефон із зарядженою батареєю, справною фото-, відеокамерою та ліхтариком, а також зарядний пристрій!
- текст Закону, Пам'ятку, Перелік можливих порушень, шаблони Актів виявлених порушень, а також кулькові ручки, запас їжі та напоїв!
- список необхідних контактів та екстрених служб!

П Р А В А	перебувати на виборчих дільницях під час голосування;
	бути присутнім при проведенні голосування за місцем перебування виборців
	бути присутнім на засіданнях ДВК, ОВК, у тому числі під час підрахунку голосів виборців та встановлення підсумків голосування
	у разі виявлення фактів порушень вимог Закону оскаржувати їх до відповідної виборчої комісії чи до суду
	складати АКТ (в 2-х примірниках) про виявлення порушень вимог Закону та подавати його до відповідної виборчої комісії чи до суду
вживати необхідних заходів щодо припинення протиправних дій під час голосування та підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці	
отримувати копії протоколів про підрахунок голосів виборців, встановлення підсумків голосування, інших документів у визначених Законом випадках	
підписувати акти та протоколи виборчої комісії	

На ПІДГОТОВЧОМУ ЗАСІДАННІ (розпочинається НЕ РАНІШЕ 7:15!):

– перед відкриттям сейфу з бюлетенями **необхідно** перевірити наявність та цілісність стрічки, якою опечатано сейф з бюлетенями!

(У разі її ПОШКОДЖЕННЯ голова комісії має негайно ПОВІДОМИТИ про це органи Нацполіції, ОВК, а спостерігач – штаб, а ДВК скласти (у 2-х примірниках) відповідний АКТ! УСІ (!!!) бюлетені необхідно дістати із сейфу та перерахувати).

– кількість бюлетенів заноситься до протоколу ДВК про підрахунок голосів виборців!

– виборчі скриньки оглядаються, кожна скринька по черзі опломбовується (малі (переносні) скриньки – останніми) до неї опускається контрольний лист (до малої – ще один перед виходом для організації голосування за місцем перебування виборців).

спостерігачу заборонено:

- безпідставно втручатися в роботу виборчої комісії, чинити дії, що порушують законний хід виборчого процесу або неправомірно заважають членам виборчої комісії здійснювати свої повноваження;
- заповнювати бюлетені замість виборця (у тому числі і на його прохання);
- бути присутнім при заповненні виборцем бюлетеня у кабіні для таємного голосування або іншим чином порушувати таємницю голосування.

санкції:

- у разі вчинення спостерігачем заборонених Законом дій виборча комісія робить йому попередження;
- у випадку повторного чи грубого порушення вимог Закону комісія може не менше ніж 2/3 голосів від складу комісії, присутніх на засіданні, прийняти мотивоване рішення про позбавлення спостерігача права присутності на своєму засіданні.

8:00 ВІДКРИТТЯ ПРИМІЩЕННЯ ДВК

Список
виборців

Член ДВК надає виборцю список виборців для підпису за
отримання бюлетенів

УВАГА!

**У ДЕНЬ ГОЛОСУВАННЯ зміни до списку вносяться
ВИКЛЮЧНО НА ПІДСТАВІ РІШЕННЯ СУДУ**

ДОЗВОЛЕНО:

Виправляти неточності та технічні описки у прізвищі, імені, по
батькові тощо, якщо, незважаючи на них, зрозуміло, що на дільницю
прибув саме той виборець. Виправлення засвідчується у графі
"Примітки" підписом голови, заступника голови чи секретаря ДВК

ВИДАЧА БЮЛЕТЕНІВ:

1) лише після **пред'явлення** виборцем особисто **паспорта** громадянина України (ID-картки, тимчасового посвідчення громадянина України, військового квитка (виключно для військовослужбовців строкової служби));

2) виборець самостійно **розписується** за отримання бюлетенів у **списку виборців** та **на контрольних талонах** бюлетенів;

3) у контрольних талонах **член ДВК** **проставляє номер виборця** у списку виборців, **зазначає своє прізвище, ім'я, по батькові**, а також **розписується**; **відокремлює контрольні талони** від бюлетенів і лише потім видає бюлетені виборцю.

УВАГА! Якщо виборцю **змінено місце голосування (без зміни виборчої адреси)** на іншу виборчу дільницю **поза межами одномандатного округу, до якого він віднесений за відомостями Реєстру, він отримує ЛИШЕ ОДИН БЮЛЕТЕНЬ** для голосування в загальнодержавному окрузі.

✓ НА БЮЛЕТЕНЯХ НЕ ПОВИННО БУТИ ЖОДНИХ ВІДМІТОК

якщо виборець, заповнюючи бюлетень, допустив помилку, – він має право (одноразово) звернутися до члена ДВК з письмовою заявою **видати йому інший бюлетень (виключно в обмін на зіпсований, який невідкладно погашається)**.

На дільниці мають право бути присутні: члени ДВК, кандидати, довірені особи, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі та представники ЗМІ.

У приміщенні для голосування на запрошення Голови ДВК можуть знаходитися представники поліції виключно для забезпечення громадського порядку і лише протягом часу, необхідного для припинення правопорушення!

У разі **відключення світла** необхідно увімкнути **ліхтар** (світло на мобільних телефонах) та звернути особливу увагу на скриньки, списки виборців, а також вимагати зупинити видачу бюлетенів!

ТАЄМНИЦЯ ГОЛОСУВАННЯ:

у кабіні може знаходитися лише виборець (*крім випадку, коли через фізичні вади він потребує допомоги*);

забороняється демонстрація заповненого бюлетеня, а також здійснення фото-, відеозйомки в кабіні для голосування.

За 5 хв. до 20-00 голова ДВК оголошує про **ЗАКІНЧЕННЯ ГОЛОСУВАННЯ** та **ЗАЧИНЕННЯ** дільниці о 20 год. Виборці, які на 20-00 перебувають на дільниці, мають право проголосувати, – приміщення ДВК зачиняється після виходу останнього виборця. На дільниці можуть перебувати лише члени ДВК та особи, які мають право бути присутніми на засіданні ДВК.

Невідкладно після закінчення голосування, але не пізніше 20-30, ДВК передає до ОВК попередні відомості про кількість виборців на момент закінчення голосування:

1) внесених до списку виборців; 2) які отримали бюлетені.

Також **невідкладно** після закінчення голосування ДВК зобов'язана розглянути в режимі засідання звернення, заяви, скарги, акти, які надійшли в день виборів.

Підрахунок голосів здійснюється відкрито і гласно (у тому ж приміщенні, де відбувалося голосування) **НА ПІДСУМКОВОМУ ЗАСІДАННІ** ДВК (необхідність кворуму), яке проводиться без перерви і закінчується після підписання протоколів про підрахунок голосів виборців на дільниці.

Ведення протоколу засідання ДВК здійснюється заступником голови чи іншим членом ДВК (визначеним протокольним рішенням ДВК), а секретар – вносить відомості до протоколів про підрахунок голосів виборців на дільниці.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ДІЙ ДВК перед ПІДРАХУНКОМ ГОЛОСІВ:

- на підставі списку виборців встановлює кількість виборців на виборчій дільниці;
- встановлює кількість виборців, які були включені до Витягу із списку виборців для голосування за місцем перебування;
- підраховує кількість виборців, які отримали бюлетені для голосування в одномандатному та загальнодержавному округах у приміщенні для голосування;
- підраховує кількість виборців, які отримали такі бюлетені за місцем перебування;
- запаковує в окремий пакет список виборців, витяг зі списку виборців та заяви, медичні довідки, копії рішень ДВК, на підставі яких складався витяг;
- підраховує невикористані бюлетені окремо для голосування в одномандатному та загальнодержавному округах;
- перевіряє, чи кількість бюлетенів, отриманих ДВК, дорівнює сумі кількостей невикористаних бюлетенів та виборців, які отримали бюлетені;
- погашає невикористані бюлетені та запаковує їх;
- підраховує кількість контрольних талонів виданих бюлетенів;
- встановлює загальну кількість виборців, які отримали бюлетені;
- перевіряє цілісність пломб (печаток) на виборчих скриньках.

Першими відкриваються переносні (малі) скриньки, останніми – з пошкодженими пломбами чи іншими пошкодженнями. Перед висипанням вмісту скриньок письмове приладдя **лишається тільки у секретаря та у члена ДВК**, який **веде протокол** засідання. Вміст скриньки висипається окремо на стіл, за яким розмішуються члени ДВК, при цьому перевіряється наявність у скриньці контрольного листа (двох листів – для малих). Із пошкодженої скриньки бюлетені виймаються по одному без їх перемішування (контрольний лист з такої скриньки виймається останнім).

Бюлетені для голосування по загальнодержавному та одномандатному округах відокремлюються одні від одних та окремо підраховується їх загальна кількість.

Визначений рішенням ДВК член комісії рахує бюлетені вголос. Усі предмети, що не є бюлетенями, складаються окремо і не підраховуються.

Не підлягають врахуванню: бюлетені на яких не співпадають номер округу, номер дільниці, відсутній відтиск печатки ДВК чи проставлено іншу печатку, а також у випадках, передбачених частинами дев'ятою – одинадцятою статті 90 Закону.

Сумніви щодо достовірності контрольного листа, питання **щодо визнання бюлетенів такими, що не підлягають урахуванню**, та чи є предмет бюлетенем, вирішується ДВК шляхом голосування.

Кожен член ДВК має право особисто оглянути предмет (на цей час підрахунок бюлетенів припиняється).

Кількість голосів виборців, поданих за кожну партію/кожного кандидата в одномандатному окрузі підраховується окремо. Бюлетені розкладаються на місця з табличками з назвами партій/прізвищем та ініціалами кандидатів, а також написом «**недійсні у загальнодержавному окрузі**», «**недійсні в одномандатному окрузі**» з обох боків.

!!!Поширеним способом фальсифікації є виголошення назви іншої партії/ прізвища іншого кандидата, а також розкладання бюлетенів на місця інших партій/ кандидатів або до «**недійсних**»!

НІХТО, КРІМ ЧЛЕНІВ ДВК, НЕ МОЖЕ ТОРКАТИСЯ БЮЛЕТЕНІВ!

Недійсними є бюлетені:

- до яких не внесено зміни із використанням штампа «ВИБУВ», або внесено зміни без рішення ЦВК чи внесені зміни не відповідають рішенню ЦВК;
- якщо зроблено більш як одну позначку навпроти назв партій/прізвища кандидатів;
- якщо не проставлено жодної позначки;
- якщо від бюлетеня не відокремлено контрольний талон;
- якщо неможливо з інших причин встановити зміст волевиявлення.

Відрива

ти контрольний талон від бюлетеня на стадії підрахунку голосів заборонено!

Результати підрахунку голосів виборців оголошуються і заносяться секретарем ДВК до протоколів про підрахунок голосів виборців на дільниці.

Усі примірники протоколів нумеруються.

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

- заповнення протоколів ДВК не на спеціальних номерних бланках, виготовлених ЦВК та переданих для відповідної дільниці, а також олівцем;
- внесення до протоколів виправлень без рішення ДВК;
- підписання або засвідчення печаткою частково заповнених бланків протоколу.

ПРОТОКОЛИ ЗАСВІДЧУЮТЬСЯ ПЕЧАТКОЮ ДВК ЛИШЕ ПІСЛЯ ЇХ ОСТАТОЧНОГО ЗАПОВНЕННЯ (внесення відомостей до всіх рядків, підписання членами ДВК, нумерації примірників, зазначення дати та часу складання).

Непідписання протоколів окремими членами ДВК не має правових наслідків для їх дійсності! **Копії протоколів** (засвідчені на кожній сторінці головою і секретарем ДВК та скріплені печаткою ДВК) на прохання спостерігача **видаються невідкладно!!!**

ПАКЕТИ з протоколами ДВК (перший і другий примірники (за наявності з поміткою «Уточнений»), бюлетенями, контрольними талонами і предметами, списками виборців, а також (за наявності) окремими думками членів ДВК, актами, заявами, скаргами та рішеннями ДВК, прийнятими за результатами їх розгляду, невідкладно доставляються в ОВК.

Для транспортування в ОВК **протоколи ДВК запаковуються** у пакети зі **спеціальною системою захисту** (виготовлені та пронумеровані для кожної ДВК на замовлення ЦВК) таким чином, щоб без пошкодження відтиску печатки та самого пакета з нього неможливо було вийняти чи помістити інший документ. Під час транспортування виборчої документації печатка ДВК та невикористані бланки протоколів повинні зберігатися в сейфі у приміщенні ДВК. Якщо голова ДВК забирає печатку з собою – слід НЕГАЙНО повідомити штаб.

ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ПІДРАХУНКУ ГОЛОСІВ НЕОБХІДНО:

Отримати засвідчені копії протоколів

Фотокопії протоколів належної якості надіслати в штаб

Супроводжувати членів ДВК при транспортуванні виборчої документації до ОВК